

**ALGUNS ASPECTES DE L'OBRA HISTÒRICA DEL DOCTOR
JOSEP MARIA ROCA I HERAS (1863-1930):
LES NOTES MEDICALS HISTÒRIQUES**

Jacint CORBELLA

El doctor Josep Maria Roca i Heras ha estat la personalitat més destacada en el conreu de la història de la nostra medicina cap els anys vint del segle XX, quan dut per l'empenta dels Congressos de Metges de Llengua Catalana, ja es consolidava el desvetllament de la consciència nacional en el camp de la medicina.

Va néixer a Barcelona l'any 1863 i hi morí el dia primer de maig de 1930. Es dedicà preferentment a la dermatologia i venereologia i treballà a l'Hospital del Sagrat Cor. Fou personalitat destacada en el medi cívic i intel·lectual. Ocupà càrrecs de relleu en diverses institucions ciutadanes, el que demostra la seva projecció cívica. Així fou president de l'Ateneu Barcelonès en diverses ocasions (1908-1909, 1913-1914), de la Unió Catalanista, Mantenedor, el 1902, i President, el 1923, dels Jocs Florals de Barcelona; de l'Associació de Metges de Llengua Catalana i fou President del III Congrés de Metges de Llengua Catalana l'any 1919. També tingué un paper destacat a l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, de la que fou vice-president els anys 1905-1907, i en la revista de la qual publicà una bona part de la seva producció, i en concret les "Notes Medicals Històriques" que aquí es comenten.

Autor de nombrosos treballs en diversos camps, des de la seva especialitat estricta (sífilis, lepra) fins a la història general (Wifredo lo Pilós, comte de Ausona, bastants més). Però la part més important de la seva obra és, sense cap dubte, la que va dedicar al passat de la nostra medicina. De fet es va dedicar a la història de la medicina catalana de la Baixa Edat Mitjana. Alguns llibres i monografies van ser fonamentals en el seu temps i són bàsics encara avui. A més va fer una recerca d'arxiu molt notable, recollint dades, que sovint publicava sense massa afegits ni comentaris, constituint les que de manera general va denominar "Notes medicals històriques" que publicava a la revista de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques.

Cal dir que la personalitat de Roca i Heras fou una mica peculiar. Fou un metge de gran cultura, molt actiu i convençut en la defensa del país. Fou un dels membres fundadors de l'Acadèmia de la Llengua Catalana, que va mantenir una clara divergència amb l'Institut d'Estudis Catalans i les seves normes. En aquests sentit fou, una mica i a distància, com mossèn Alcover. La "y" grega, en comptes de la "i" llatina, en la conjunció; els finals amb "ch"; divergències en els apòstrofs, i tantes altres. Però això avui és anècdota, cosa que no era en els temps d'inici de la consolidació de les normes ortogràfiques.

Va escriure diversos llibres, però també molts articles, fruit de la seva recerca d'arxiu, però amb una característica que no fou pas única de Roca i Heras. En bastants treballs transcrivia gairebé sense cap comentari, i sovint sense cap, el que trobava en algun document. Per ell una bona part del treball històric era l'aportació de coneixements de dades, sense posar-hi res específic de la seva collita, més enllà de la cerca del document.

Això passa en una bona part dels articles que va publicar als Annals de Medicina, de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, potser una trentena, molts d'ells amb l'epígraf comú "Notes medicals històriques". Però junt amb això també hi ha els treballs elaborats que recull en llibres i que són molt importants, pel coneixement de la nostra medicina i institucions medievals.

- Entre els llibres el més conegut és *"La Medicina Catalana en temps del Rei Martí"*, amb un petit lema "Remembrem lo passat" que va publicar l'any 1914, i en nova edició l'any 1919 amb motiu del Congrés que ell presidí.

El treball inicial, de 1914, va ser publicat en el Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya i recollit després en una monografia de 60 pàgines. El de 1919 és un estudi de gairebé dues-centes pàgines, magníficament editat, parió als estudis que havia fet Comenge de la medicina del regnat d'Alfons Vè. És una font abundosa de dades. Podem trobar-hi algun defecte, potser el més important a ulls d'avui, que no hi ha subdivisions ni subtítols. És una redacció llarga plena de cites de documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. És una de les obres més valuoses de la nostra historiografia mèdica, i més tenint en compte l'època en que es va fer. Ens dona la imatge de la medicina del segle XV a través dels documents dels arquiatsres.

- Una segona obra important són les "*Ordinacions del Hospital de la Santa Creu de Barcelona (any 1417)*", com diu l'autor "copiades textualment del manuscrit original i prologades. Ja veiem l'estil: transcripció de documents, amb un estudi previ prou extens, que tracta d'un dels primers hospitals de Barcelona. És també un treball de gran interès per conèixer la nostra medicina de la baixa edat mitjana. Va publicar-se el 1920.

- També és interessant el treball "*L'Estudi General de Lleida*", publicat en ocasió del Congrés de Metges de Llengua Catalana a aquesta ciutat. És el text complet d'una conferència llegida a la Paeria de Lleida. Hi ha un estudi detallat de la institució, del seu funcionament i dels professors. És un llibret de 136 pàgines, font de dades extretes dels documents. Sempre trobem en Roca i Heras l'investigador de primera mà d'arxiu.

Aquests són, probablement, els tres estudis més importants de l'obra de Roca i Heras. Però no hem pas d'oblidar altres escrits d'una certa volada:

- "*Catàlech de les obres lulianes d'Oxford*", volum de 94 pàgines, publicat el 1916. No lliga gaire amb la resta.

- "*Una monja metgessa*", discurs a l'Ateneu Barcelonès (B. 1915), de 24 pàgines. Són notes sobre un manuscrit de medicina atribuït a una monja carmelita.

- El llarg treball "*Lo bressol de l'Hospital de la Santa Creu*", que va publicar-se a l'Anuari de l'Hospital, de l'any 1921-1922, extens de 83 pàgines.

- La monografia sobre "*Mestre Guillem Coltell*", que fou metge de Pere III i Joan I, a la segona meitat del segle XIV. Va ser presentat al IV Congrés de Metges de Llengua Catalana de Girona, Després se'n féu una monografia de 53 pàgines publicada l'any 1922.

- El treball sobre "*Epidèmia de glànola a Barcelona en el segle XV*", (1925), recollit en una monografia de 27 pàgines, que de fet és un aplec de diverses (cinc) Notes Medicals Històriques, i que per la unitat del tema es publicà a part.

- La monografia sobre "*L'Hospital migeval de Sant Macià*", de 31 pàgines, publicada a l'Anuari de l'Hospital de la Santa Creu de 1923-25. Igualment el treball dedicat a "*L'Hospital migeval de Santa Maria*", de l'any 1926.

- Recull en altres llibres, així "*Aplèch*" (1912), amb 34 articles de diversa intenció, entre ells "Perquè Molière es befà dels metges", recollit també en altre lloc.

- En una línia diferent, d'estudis molt més amplis, cal recordar el llibre "*Sobiranes de Catalunya*", amb el subtítol, o parèntesi (Recull de Monografies Històriques) (1928), molt extens, de 480 pàgines.

- L'any següent, el 1929, la Institució Patxot li publicà una altra obra també extensa: "*Joan I d'Aragó...*" un estudi de gairebé cinc-centes pàgines.

- Era membre de l'Acadèmia de Bones Lletres i allà hi féu diverses aportacions, recollides en forma de fulletó o llibret. Així el seu discurs d'ingrés, el 1918, sobre "*En Jaume Ramon Vila, heraldista català de començaments del segle XVII*", que fou respost per Ernest Moliné i Brases.

- En aquest marc de l'Acadèmia, l'any 1922 publicà el treball "*Johan I y les supersticions*", fulletó de 45 pàgines, i l'any següent, el 1923 "*Un cirurgià barber barcelonès de la XVa centúria*", amb 20 pàgines.

- Encara altres treballs, així el discurs "*De feminisme*" o el més conegut "*Tribut al mestre*", en homenatge a Santiago Ramón y Cajal, amb motiu de la seva jubilació i col·locació del retrat a la sala d'actes de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques. Molt ben editat, hi ha una fotografia, feta a Vallensana l'any 1890, en que apareix Ramon y Cajal, "acompanyat dels seus deixebles los Drs. Manuel Duran, Joseph Ma. Bofill y Joseph M. Roca (any 1890)" (p. 13). Roca coneixia per tant bé la situació de Cajal a Barcelona i diu ben clarament, i per coneixement directe: "És a dir que si Barcelona no el té és perquè els qui governaven la ciutat no el volgueren" (p.16)

- Publicats en part en altres llocs és el contingut de "*Triptic*", que és un recull de tres discursos: 'Els malalts pàries' 'L'ètica en el lèxic catalanesc' i 'Perquè Molière es befà els metges', fent un conjunt de 106 pàgines, publicat el 1912.

- En aquesta línia podem situar-hi també el "*Parlament...*" que va fer com a president de la comissió d'homenatge al doctor Cardenal, l'any 1925; l'escrit "*Espurnes. Necrologia d'en Antoni Capmany*" el 1915; el discurs presidencial de l'Ateneu Barcelonès, en el curs 1916-1917, amb el tema "*Enaltim el verb de Catalunya*".

- Fulletons molt primers, que hem vist citats, són "*Los pahers electius de Barcelona segons sa constitució inèdita*", "*Los pahers i els primitius consellers de Barcelona*" i "*Wifredo lo Pilós, Compte d'Ausona*".

- Roca i Heras va exercir àmpliament coma metge i es dedicava a la dermatologia i sifiliografia. En aquest camp també va publicar algunes coses. L'any 1908, essent president de l'Ateneu Barcelonès, va fer el discurs inaugural sobre el tema "*La lepra*" (pp. 15-42). Aquí s'hi troba la conjunció entre el dermatòleg, que veu aquest tipus de malalts i l'historiador. I en valora principalment els aspectes històrics, amb referència també a la realitat antiga a la corona d'Aragó. Roca coneixia molt bé el tema i ja havia presentat la comunicació "*La lèpre en Catalogne*" al Congrés Internacional de Medicina de Moscou.

En el camp de la venereologia, cal recordar el seu treball de 1891 "*Sífilis: trascendental importancia de su tratamiento*", en un temps anterior a la introducció dels arsenicals, i el més breu "*La sífilide a la storia*", presentat al VIIè Congrés internacional de Dermatologia, de Roma l'abril de 1913.

* Però sobretot volem remarcar en aquest treball el conjunt de les seves "*Notes medicals històriques*", que són un vertader arxiu, per recull en les fonts directes, de documents sobre el nostre passat. Cada article, en sí mateix, és un gra de sorra, però el conjunt dóna material abundós.

En conjunt: Roca i Heras és la personalitat més important en la nostra historiografia mèdica entre Comenge i Cardoner, cronològicament. És curiós que comença a sobresortir després de la mort de Comenge l'any 1916. Roca ja tenia aleshores més de cinquanta anys, tot i que havia publicat, poc abans, el 1914, el llibre sobre el rei Martí. Des d'aquest temps, i durant uns quinze anys, publicarà de manera fèrtil.

Anàlisi de les "Notes medicals històriques"

Amb aquest epígraf les hem vist publicades entre els anys 1918 i 1927, amb una trentena d'aportacions, de diversa longitud i interès. És possible que n'hi hagi alguna més que no hàgim vist. En tot cas la intenció d'aquest treball és bàsicament la de mostrar la importància que té el conjunt d'aquestes notes per la nostra història mèdica medieval, sobretot pel temps en que es va fer el recull.

(1) La primera: "*Notes històriques. Medicina Legal*" es publica a la secció de Crònica, de la revista dels Annals de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques l'any 1918. A partir de 1922 ja vénen de manera seguida, sigui en el text o més freqüentment a les pàgines de cobertes.

(2) "Notes medicals històriques". Es transcriu un document, trobat recòndit a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, (ACA), que ocupa set pàgines impreses de la revista (sovint hi ha pàgines d'anunci que porten numeració) (An. Cienc. Med. 1922, cobertes, pp. 53-65) "*Confirmació que a instància del sindic, lo doctor en Medicina Cosme Amiguet, féu l'Emperador Carles V, dels privilegis concedits per Ferran el Catòlic, al Col·legi de Metges de la ciutat de Barcelona*". El començament i el final és en llatí, però el cos del document fet per Ferran és en català

(3) "Notes medicals històriques" (puntuades i accentuades per a facilitar la llur lectura) (sic). (An. Cien. Med. 1922, (3), 131-133). És la transcripció d'un document una mica llarg "*Pere III Higienista*" i altres tres breus, d'aproximadament mitja pàgina. "*Honoraris dels metges cirurgians militars en el segle XIV*", "*Punició d'un intrús*" i "*Falsa acusació*", que corresponen respectivament als anys 1384, 1385, 1380 i 1385, tots procedents de l'ACA. Dues són per acusacions d'intrusisme, en la primera es condemna el jueu Içath Araham, i en l'última s'absol a Coloma, jueua, de l'acusació d'haver "usat de medicina contra statut".

(4) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med. 1922 (4), 198-200). Hi ha la transcripció d'un document de l'Arxiu de Protocols de Girona, de l'any 1453, en que hi ha una relació de medicaments i els seus preus. Hi ha l'explicació en apèndix d'onze termes de difícil comprensió.

(5) "Notes medicals històriques". Nota llarga, de l'any 1582, procedent de l'Arxiu de l'Hospital de la Santa Creu (AHSC), que tracta de "*Com s'iniciaren les vistes d'inspecció a les prostitutes barcelonines en llurs bordells*". Són ordinacions del Consell ordinari de la ciutat manant que un dels barbers de l'hospital tingui càrrec de visitar i reconèixer les dones públiques. (An. Cienc. Med. 1922, pp. 293-295). A més de la transcripció hi ha un petit comentari de Roca sobre el mal napolità o mal francès i es refereix al tractament en el segle XVI: "L'absorció del mercuri a dosis tòxiques produïa moltes vegades complicacions mortals; essent degut a l'atreuiment d'aquesta medicació l'èxit del guaiac".

(6) "Notes medicals històriques" (An. C. Med. 1923 (1), 51-52.). Hi ha un sol epígraf "*Medicaments reynals*". Tracta de la preparació d'un electuari per a Jaume II (1318). També tracta de la consulta de diversos metges per una malaltia de la reina Elionor l'any 1368.

(7) "Notes medicals històriques" "*Malalties que anulaven la venda d'esclaus*" (An. C. Med, 1923 (5), 169-173.). És la transcripció d'un document, relativament extens: "Ordinacions novellament fetes sobre lo us e costum dels esclaus e esclaves quis vendran daqui en avant en Barchinona", del 5 de març de 1430. Hi ha la descripció de quatre casos, el primer el d'una esclava que era orada i folia i volia suïcidar-se; l'últim perquè estava molt malalt, amb risc de mort: "ha tot lo fetge e len podrit de malaltia molt entirada en sa persona, de la qual es dubte que no muyre prest...".

(8) "Notes medicals històriques", sense cap més subtítol (An. Cienc. Med, 1923, (6), pp. 191-192.). És un document de 13 de juliol de 1705, en català, que els administradors representants de l'hospital de la Santa Creu dirigeixen al rei Felip V sobre la situació de la institució. Diu Roca que "l'hospital ... passava a començaments del segle XVIII una de les crisis de penúria tan freqüents ... motivades per l'excés de malalts, i aquella agreujada per una epidèmia de sarna". Es demana principalment roba blanca.

(9) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med., 1923 (8), pp. 261-265). És una reunió de quatre notes curtes: "*Honoraris cobrats en dinesades*", a partir d'un inventari aragonès de l'any 1426, sobre els béns deixats per Martín Izquierdo, mestre en arts i llicenciat en medicina, en que es veu que té llibres i altres objectes en penyora del seu salari. També s'aporta un altre cas, posterior, de Bernat Carol, cirurgià de Prades del Conflent. La segona nota tracta de "*Pere III y l'Hospital d'En Colom*", transcrivint un document de 10 d'agost de 1358, en el qual revoca un permís que havia concedit per a que l'hospital servís de presó a genovesos captius. El tercer document, "*Recomanació de Reyna*" en que la reina Violant, vídua de Joan I, envia a Carles, rei de Navarra, el metge Antoni Ricart, l'any 1396. L'últim diu "*Val més sentència de metge que de jutge*" i es transcriuen dos documents curts de 1373 i 1383.

(10) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med. 1923, (10), pp. 365). Hi ha una sola nota sobre "*Peste bubònica*", ran de l'epidèmia de glànola de 1385, transcrivint una carta del Primogènit del rei d'Aragó, des de Vic, als seus consellers.

(11) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med, 1924, (1), pp. 13-14.), Es transcriuen, sense cap comentari, dos documents breus, que "pertanyen a la col·lecció del malaguanyat arqueòleg Joseph Soler i Palet". El primer, de l'any 1380, tracta de "*Iguales*". Tot i que està fet pel rei Pere des de Barcelona, com que va dirigit a persones de Saragossa està en castellà. El segon tracta sobre "*Contra la imposició d'un cirurgià*".

(12) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med. 1924, (2), pp. 66-67). És un treball breu, amb una sola referència, que tracta de "*Frau quirúrgich*", transcrivint un document de l'ACA, de 19 de maig de 1302, regnant Jaume II. En aquest cas Roca fa un comentari, que pel seu costum és llarg, explicant el document. Un ferit tenia clavat, al costat dret, un ferro d'una sageta. Un sarraí que es feia passar per metge li va dir que li trauria. En realitat posà un ferro semblant, que és el que mostrà com si l'hagués tret. El dolor seguia i altres cirurgians li van treure el fragment de metall. Es presentà denúncia al rei i el sarraí fou condemnat a pagar 300 sous. És un document en llatí, i Roca n'assenyala la qualitat lingüística.

(13) i (14) "Notes medicals històriques". Es dedica a "*Mestre Guillem Çagarriga, metge de cirurgia*". Està dividit en dues parts, que es publiquen separades, tot i ser curtes. (An. Cienc. Med. 1924, (4), pp. 194-195 i (5), pp. 270-271. El rei Martí estava a Saragossa l'any 1398, celebrant Corts, i estant malalt, amb una úlcera a la cama, demanà la presència de Guillem Çagarriga que estava a Barcelona. S'expliquen també les febres que tenia el rei (terçana i quartana). El document, en català, és una carta de Mestre Çagarriga als Consellers de la ciutat de Barcelona. En el segon article els documents corresponen al regnat de Pere III, l'any 1379, i són més de caràcter econòmic, amb un episodi d'empresonament transitori de Çagarriga a Narbona, en territori del rei de França, d'on és alliberat per intercessió del rei Pere.

(15) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med, 1924, (11), pp. 503-506. Hi ha dos apartats. En el primer "*De com Esculapi, déu de la medicina a Grècia, esdevingué déu de la medicina a Roma*". El segon és més curt: "*Com castigaven les autoritats municipals barceloneses el vici de sodomia en lo segle XV y al començar el XVI, segons el Dietari de l'Antich Consell Barceloni*". Aporta quatre notes, alguna molt breu, sobre el tema. En la primera, de maig de 1464, s'explica l'execució per penjament a la Rambla de dos sodomítics, un d'ells era ermità i l'altra antic conseller de la ciutat. En els dos casos següents els afectats foren mort a la foguera. En el quart cas,

de 1501, es tractava d'un noi de 13 anys, que per la poca edat fou condemnat: "amb una apella fogajant li fos socarrat lo cull". Després anà a la presó i morí de peste a l'hospital.

(16 a 20). "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med. 1925 (1), pp. 4-11; (2), pp. 66-69; (3), pp. 111-114; (4), pp. 153-156; (5), pp. 209-213. Hi ha una sèrie de cinc articles amb un títol comú: "*Epidèmia de glànola a Barcelona. Segle XVIè*", que després foren recollits en una monografia específica, que s'esmenta en altre lloc. Es tracta de l'epidèmia de 1589-90.

(21) "Notes medicals històriques" (Anal. Cinc. Med. 1925, (7), pp. 303-305). Té un subtítol genèric "*Flors de veritat*". Transcriu un document en que un cavaller, anònim, envia a una dama, consells "trobat en lo Tresor de Veritat, de qual obra no tinc coneixença" relacionats amb la conservació de la bellesa de la pell, o facilitar la depilació i algun altre aspecte. Hi ha deu epígrafs, algun molt curt, així "Bany per levar del cors tota flaytor de suor...", "Per strenyer les carns molles e adobà sobiranament lo loch secret", "Perfum per a desecar humors e fer be olent e stret lo secret", "... de la cura a levar pels...".

(22) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med. 1925, (12), pp. 489-492. Hi ha un comentari extens (dins de les extensions habituals de les notes de Roca) sobre el "*Tractat de les orines de Isaach*". Recorda la importància que tenia en temps medieval "prender l'aigua als malalts, com titulaven l'anàlisi d'orina", tot i que no es fixaven més que en el color i l'aspecte. Un segon punt, curt, tracta "*De las sangoneras*" i el còpia d'un manuscrit de flebotomia que existeix a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, probablement del segle XVIII.

(23) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med. 1926, (1), pp. 5-6). Comenta un únic punt "*Munificencia reyal envers un metge migeval català*". Hi ha un llistat de metges i cirurgians reials en temps de Pere III. Es dona informació sobre els emoluments que es donen "a Mestre Bernat Minguet, licenciat en medicina de casa del senyor Rey" l'any 1365.

(24) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med. 1926, (2), pp. 1-4). En aquesta entrega s'ajunten quatre notes en relació a un conflicte del metge Johan de Navyon a Montserrat i la intervenció dels consellers de la ciutat d'Igualada., l'any 1495. El títol genèric és "*Un metge busca rahons*"

(25) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med. 1926, (3), pp. 1-2). És una nota breu, de dues pàgines, amb un punt únic: "*De lexich catalanesch*". Es dona notícia d'un manuscrit de meitat del segle XV, que és a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona. És "una mena de Vade mecum per a ús dels especiers i droguers". Hi ha un comentari sobre l'alcohol i l'alcofol, que per la descripció no poden pas ser la mateixa cosa, i tendeix a identificar-lo amb la galena o sulfur de plom.

(26) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med, 1926, (5), pp. 1-6). És una referència llarga a "*Gratificacions, honors i honoraris mèdics a metges reials migevals*", en els regnats de Jaume II i Pere III. Hi ha notícia dels noms de molts metges i de les quantitats que es pagaven.

(27) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med. 1926, (6), pp. 1-4). Hi ha un conjunt de quatre notícies, sota el títol inicial de "*Rey justicier y magnánim*". Un apotecari de València és condemnat per exercir la medicina com a intrús. Després el rei Alfons l'absolt (1332). És una nota breu de sis línies. Els punts següents són: "*Fent honor a la dignitat reyal*", en el que el rei Pere III promet pagar un deute contret pel monarca anterior; "*Un metge batall de forca*", on és dona notícia de l'execució a Elda de Miquel Cardona, metge de Gandia; i "*Curanders elevats a la categoria de metges per la Reyna dona Maria de Luna, muller del rey Martí*", entre elles "una vella apel·lada Maria Sanxex" que havia fet bones cures en el regne de València.

(28) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med., 1926, (9), pp. 3-6). És un conjunt de tres notes. A la primera, sense títol propi, hi ha dos casos de 1342 i 1400. La segona "*Enaltits de barbers a cirurgians*" hi ha dos documents de 1414 i 1415. La tercera és "*Títol professional migeval*", i és un document signat a València per "Lo Primogènit" l'any 1373.

(29) "Notes medicals històriques" (An. Cienc. Med. 1926, (11), pp. 5-6). Hi ha sis notes molt curtes, totes amb sota el títol únic "*Metges juheus*", entre els anys 1320 i 1337, en que es veu clarament el servei que alguns metges jueus fan a la família reial.

(30) "*Comptes medicals i paramedicals pagats per la reyna Elienor, muller de Pere III (Notes medicals històriques)*" (An. Cienc. Med. 1927, (2), pp. 73-76). En aquest cas hi ha el títol únic com a començament i el clàssic 'Notes medicals històriques' entre parèntesi al darrera i en lletra més petita. Hi ha transcripció de diversos documents on és dona notícia dels honoraris que es pagaren a metges i cirurgians per diferents serveis entre 1356 i 1375.

Visió de conjunt d'aquestes NMH.

Josep M. Roca esporga en els arxius, principalment en el de la Corona d'Aragó, però no és l'únic, i obté dades a partir de documents de metges al servei reial. És doncs una informació a partir dels arxiatres. Les dades que s'aporten no solen tenir un interès sanitari primari, tot i que es veu el tipus de patologia i sovint les epidèmies. Així cal recordar els articles sobre la glànola, o pesta, de 1389. També veiem, i més clarament, problemes d'exercici professional, de titulacions, d'intrusisme, de privilegis concedits pel rei, i alguna vegada pel seu representant (El Primogènit). Tenint en compte l'època en que ho escriu, els anys vint del segle XX, principalment, i que era l'únic que ho investigava aleshores, el mèrit de Roca és important.

Queda l'aspecte de la llengua. La seva persistència en la no acceptació de les normes fabrianes, que al final ja estaven molt introduïdes, no és pas un fet positiu, però tampoc afecta a la qualitat de la recerca. En tot cas el punt potser més criticable és que la proporció entre informació d'arxiu i elaboració posterior d'aquesta informació, està massa decantat cap a la documentació seca, amb menys visió de conjunt. En altres treballs, les monografies, aquest enfocament és diferent.

En tot cas aquesta aportació de trenta "Notes Medicals Històriques" és una contribució important pel coneixement de la nostra medicina medieval. L'interès d'aquesta aportació podia quedar diluïda dins de la visió de les altres monografies, i creiem que no deixa de tenir el seu pes i importància.